

csoda, hogy Velence tanácsa, majd hamarosan – egy Rómába tett zarándokútján – maga a pápa próbálja meg elcsalogatni Bresciából ezt az elbűvölő nőt. Sikertelenül. Angéla udvariasan visszautasította az ajánlatot, jegyzi meg szárazon a krónikás.

Kis forradalom

Az ő helye Brescia, ott van rá szükség. 1535. november 25-én végül 29 nő tesz fogadalmat arra, hogy életét egészen Isten és a szegények szolgálatába állítja. Ezzel megszületik az *orsolyiták* közössége, amelyet egy kora keresztény vértanúnőről neveztek el, s amely eleinte *Cornao* biborosnak, Brescia püspökének védelme alatt áll; egy évvel később ő engedélyezi Angéla szerzetesi reguláját – az első olyan regulát, amelyet nő írt!

Angéla éppúgy messze megelőzi korát, mint a spanyol nemes, Loyolai Ignác, aki ugyanebben a században megalapítja a jezsuita rendet. A jezsuitákhoz hasonlóan az orsolyiták továbbra is „a világban” élnek, azaz a családjukban, kolostor és szerzetesi ruha nélkül. Istentiszteletre és imádkozásra jönnek össze, hogy azután kirajzozzanak az egyes városnegyedekbe. Négy „anya” látogatja rendszeresen a fiatal munkatársnőket, hogy bátorítsák és tanácsokkal lássák el őket; négy férfi gondoskodik a

közösség gazdasági bázisáról. Lelki élet a világ forgatagában.

A hivatalos egyház, amely – fájdalmas tapasztalok alapján – a lehető legnagyobb hangsúlyt fekteti a klauzúrára, nem tűri sokáig ezt a külön utat. Néhány évvel Angéla halála után Róma az orsolyiták részére is előírja majd a rendi ruhát és a klauzúrát, mindenestre a utóbbit csak a kórusimára korlátozva.

A rendi szellem

Persze semmilyen hatóság nem tudja megtiltani azt az emberi, tiszteletteljes érintkezési módot, amely a még fiatal közösségben uralkodik. „Kérlek titeket, hogy becsüljétek nagyra minden egyes lányotokat”, könyörög végrendeletében Angéla a későbbi főnöknőknek. „Mindenekelőtt óvakodjatok attól, hogy bármit is erőszakkal akarjatok keresztülvinni; mert Isten mindenkinek szabad akaratot adott, és ő senkit sem kényszerít semmire; megelégszik azszal, hogy megvilágosít, meghív, vonz.”

Végző soron a Szentlélek legyen a tekintély a közösségben, és a realista rendalapító tudja, hogy ez a Lélek ott fúj, ahol akar, és semmilyen vezetői testület nem veheti őt haszonbérbe. Angélának nincs kifogása a baráti kapcsolatok ellen, amelyeket a rendi közösségekben régóta kárhoztattak. Bátorítja a fiatal lányokat, hogy ha

valami nem tetszik nekik a főnöknőben, akkor ezt diszkrétan beszéljék meg egy megbízható személlyel.

Óvakodjanak az irigységtől, a rosszindulattól, a bizalmatlanságtól. A főnöknőknek ezt tanácsolja: „Nagyon kérlek titeket, azon fáradozzatok, hogy lányaitokat szeretettel vonzzátok magatokhoz, gyengéd és szelíd kézzel vezessétek őket, nem parancsolgatva vagy keménységgel. Hiszen a lelkek felszabadítása azt jelenti, hogy bátorítjuk a gyengéket és félénkeket, szeretettel korholjuk őket, mindenkinek a példánkkal prédikálunk, és azt az örömet hirdetjük nekik, amely odafönn készen áll számukra.”

Az orsolyiták a tisztelet és az emberi méltóság ugyanezen elvei szerint alakították a szegénynegyedekben végzett pedagógiai munkájukat. Nem meglepő, hogy egyre több fiatal lány csatlakozott a fiatal közösséghez: másfél évvel az alapítás után már 76 tagjuk volt. Az 1540-ben elhunyt Merici Angéla által alapított orsolyiták lettek a legnagyobb női renddé pedagógiai területen, és néhány évtizeddel ezelőtt még 20 000 nővérük volt világszerte.

És ma?

Mára csaknem megfelelő a tagok száma. Németországban, Ausztriában, Dél-Tirolban jobbra idős korúak az orsolyiták, és szinte valamennyien más fenntartónak adták át iskolájukat. Más országokban, mindenképp Ázsiában szerencsére ismét komoly utánpótlásuk van. Mert az alapító eszméje időtlen: „Nagyrabecsülés, bátorítás, az önállóság és a szabad gondolkodás bátorítása, nyomásgyakorlás nélkül”, ahogyan Lioba nővér fogalmazza meg a Bonn melletti Herselben, ahol az orsolyitáknak kolostoruk, gimnáziumuk és óvodájuk van. „Az eszme ma is érvényben van, csak a forma nem”, mondja Lioba nővér. „Sok minden össze fog történi, de mi ezt nem elszedjük, hanem tudatosan elfogadjuk.”

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2017/1

Másmilyen emberek

A szerzetesség a mai világban

Hajnali 4 óra 40 perckor szólal meg az apátság harangja. Száz, hosszú fekete ruhába öltözött férfi áramlik ki a folyosókra: a félhomályos templomba sietnek, és némán megtöltik a szentély ima-székeit. Aztán az új nap csendjében felhangzik a hívó szó: „Uram, nyisd meg ajkamat – hogy szám hirdesse dicséretedet!” A szerzetesek napjainak világos szerkezete nyugodt szívverésként lebeg a münsterschwarzachi bencés apátság négy tornya fölött. Már a parkolóban is érezni lehet ezt a csöndes lélegzést. *Richard Kuchenbuch* atya fogad a kapuban: ő a nyilvánossággal kapcsolatos feladatok és az internet illetékese. De mielőtt a házba kéret, tekintete kicsit megpihen a vendégen, mint ha meg akarná várni, amíg az egészen észreveszi őt.

Sokáig tartott, amíg ez a találkozás lehetőségessé vált. A szerzetesek heteken keresztül adták tovább egymásnak a Publik-Forum telefonon és e-mailben közölt kérelmét, és biztatgatták egymást. „Ez taktika volt!”, mondja most Richard atya, és hangosan felnevet. „Ha rögtön fogadni akarnánk minden érdeklődő újságíró, akkor mindennap hárman is lennének a házban – és ráadásul két televíziós forgatócsoport.”

Kijelentése világossá teszi azt a vonzerőt, amelyet a szerzetesek gyakorolnak manapság az emberekre és a médiumokra. Úgy tűnik, minél világiasabbá válik a környezetük, annál érdekesebbekké válnak ők maguk. A „kolostori finomságok” ma keresettebbek, mint valaha: a gyógynövénykészítmények, pálinkák, iparművészeti alkotások ragyogóan fognak. A televízióban fő műsoridőben mennek az apácasorozatok, és a reklámpar is egyre inkább épít a szerzetesi ruhába öltözött színészekre, hogy a belőlük áradó vonzerőt a reklámozott termékekre irányítsa. A kolostori iskolákat a szexuális visszaélési botrányok ellenére előzőnlík a diákok, a gazdasági élet funkcionáriusai szerze-

tesektől kérnek beavatást az emberek vezetésének művészetébe. Itt Münsterschwarzachban mindehhez társul még Anselm Grün népszerűsége: ő alighanem a leghíresebb német szerzetes, spirituális könyvei évek óta bestsellerek.

De ellentmondva növekvő közkedveltségüknek, Németországban kihalás fenyegeti a szerzetesrendeket. Az utóbbi húsz évben harmadával csökkent a férfi szerzetesek száma, a szerzetesnőké egyenesen megféleződött. A Német Rendi Elöljárók Konferenciájának adatai szerint jelenleg 104 különböző férfi rend 461 kolostorában 4697 szerzetes van, vagyis kolostoronként átlagosan tíz fő, és több mint a felük már átlépte a nyugdíjkorhatárt.

Még kirívóbb a nővérek megfogyatkozása: számuk ugyanebben az időszakban 43 000-ról 19 278-ra süllyedt. Mindössze 3131 német apáca fiatalabb 65 évesnél. Az utánpótlási gondok az ún. „tevékeny” női rendeket sújtják a legerősebben, tehát azokat, akik kolostori iskolákban, kórházakban vagy szociális munkásként dolgoznak; az ún. „kontemplatív” kolostorokban valamivel jobb a helyzet. Az olyan gazdag hagyományú rendházak, mint a kölni klarisszák vagy az illertisseni iskolatestvérek már bezárták házukat. Sok rend csökkent a rendházainak számát, iskoláikat világi fenntartóknak, kórházait alapítványoknak adják át. Mások teljesen visszavonulnak Németországból, és Ázsiába, Afrikába, Latin-Amerikába összpontosítják tagjaikat, mert ott még van utánpótlás. Sok női kolostor időközben inkább öregek otthonához vált hasonlóvá, ahol néhány fiatal nővérek kell gondoskodnia sok öregről. A katolikus Herder Korrespondenz így bánkódott ez év májusában: „A rendek növekvő leéptülését rendszerint a helyi egyház és a közvélemény kifejezett sajnálata kíséri.”

Katharina Kluitmann nővér szerint a rendek kihalása szorosan összefügg a női szerep megválto-

zásával „Az ezzel kapcsolatos eszmecsereben hamar megfelekeznek arról, hogy az összes szerzetesek 80%-a nő”, mondja. A 49 éves pszichológusnő a ferences nővérek tartományfőnöke a westfáliai Lüdinghausenben, és a fiatal szerzetesnők helyzetéről írta doktori disszertációját. „A szerzetbe lépés a 20. század közepéig társadalmi felemelkedést jelentett – mindenekelőtt a szegény, illetve a vidéki családokból származó nők számára”, magyarázza. A kolostorban nem kellett alávetniük magukat egy férfinak, hanem önkormányzattal bíró közösség tagjává váltak. A rendek presztízst és képzést kínáltak, például betegápolókká képezték ki őket. „A nők ott a maguk feladatát végezték”, mondja Katharina nővér, majd hozzáteszi: „Ugyanakkor égbekiáltó szükség uralkodott, és a társadalmi infrastruktúra nagyon hiányos volt.” Ebben a helyzetben az apácák gondozták a szegényeket és a betegeket, kórházakat, iskolákat és öregotthonokat építettek, törődtek a lányok és a nők oktatásával.

Mindezen fontos feladatokat időközben átvette az állam, illetve más szervezetek, és hála a nőmozgalom vívmányainak, a nőknek manapság már nem kell kolostorba vonulniuk ahhoz, hogy önrendelkező életet élhessenek. A kolostori élet viszont, úgy látszik, éles ellentéte annak, ami a társadalomban kívánatosnak számít: A szerzetesek vagyontalansága ellentmond a kapitalista környezet jelenlegi bírvágyának. A szerzetesek cölebsz életmódja merőben elvárhatatlannak hat abban a túlgerjesztett társadalomban, amely a szexuális kapcsolatokat kínálja tagjainak a tartós lelkesedés eszközeként. Az engedelmességi fogadalom ugyanígy szemben áll minden modern elképzeléssel. Aki manapság belép egy rendbe, az társadalmának minden elemi elvével szakít.

A novíciusok ma gyakran az egyháztól távoli körökből érkez-

nek, mondja *Arnulf Salmen*, a Német Rendi Elöljárók Konferenciájának bonni szóvivője. Továbbá idősebbek, mint korábban, és nemigen vezérlik őket pragmatikus szempontok. „Aki ma belép, annak számára a lelkeség a fontos”, mondja Salmen. Szinte valamenynyien belső „hívásról” számolnak be, határozott bizonyosságról: „Ez az! Ez az én utam!”

Ő maga 27 éves volt, dinamikus üzemgazdász jó fizetéssel és meredeken felívelő karrierrel, meséli Richard atya is. „De valami hiányzott nekem. Amikor először jöttem Münsterschwarzachba, észrevettem, hogy itt minden másképp van: láttam a szerzetesek mosolygós arcát, a nyugalmat rajtuk. És beleszerettem a liturgiába.” Most őt is jellemzi a nyugalom és nevetés, amely gyakran minden átmenet nélkül kitör belőle.

Sok rendi közösségben azonban, ahová már nemigen tódulnak az emberek, „bénító rezignáltság és romboló letargia” uralkodik, ahogyan a ferences *Rafael Manfred Riger* panasolta egy konferencián. Mások viszont a válságot esélynek látják arra, hogy újragondolják és megvitassák életstílusuk értelmét. „Többé nincs szükségünk olyan apácákra, akik halálra gürcölnek magukat a közösségért”, mondja Katharina Kluitmann nővér. Az egyes rendi közösségeknek „buzgóbbaknak, szegényebbeknek és kommunikatívabbnak” kellene lenniük, azaz nagyobb súlyt kellene fektetniük a spiritualításra és a közösségre. A trend a három-négy szerzetesből álló, kicsi lakóközösségek felé mutat, amelyek mindenekelőtt a társadalom peremén helyezkednek el, közvetlen szomszédságban a segélyekből élő családokkal, a hajléktalanokkal és az illegális menekültekkel.

Vezetői szerepe ellenére Katharina nővér is kiköltözött a lüdinghauseni régi nagy kolostorból, hogy egy kis közösségben éljen Münsterben. Három nővértársával minden reggel és este közös imára hívja az embereket a templomba, és félállásban lelkipásztori pszichológusként dolgozik egy egyházi tanácsadóhelyen. Sok modern szerzetesnek van terapeuta kép-

zettsége, tanfolyamokat vezetnek, lelkivezetést nyújtanak, kis spirituális központokat tartanak fenn a nagyvárosok közepén.

Katharina nővér blúzzal és szoknyával kombinálja a rövid apácafátylat, és „félcivilnek” nevezi ezt. A rendi öltözet kérdését ma többnyire változóan kezelik. Az idős nővérek továbbra is habitusban járnak, a fiatalabbak azonban az alkalomnak megfelelően váltogatják a rendi ruhát és a civil öltözetet. Egyeseket már nem is lehet fölismerni a ruhájukról, mert szívesebben hordanak farmernadrágot és kötött kiskabátot.

Időközben az „engedelmisség” fogalmát is újradefiniálták, és „gyakran dialogikusan értelmezik”, amint Salmen szóvivő mondja: „Isten akaratára való közös ráhallgatásként”. A személyi döntéseket már nem főnről hirdetik ki, hanem egyenrangú beszélgetések nyomán hozzák meg. Így Katharina nővér is többször előjárói elé terjesztette kívánságát, hogy lakóközösségben szeretne élni, és ezt eleinte elutasították. „De nem ment ki a fejemből”, mondja – és végül elköltözhetett.

Katharina Kluitmann számára az ilyen kicsi közösségek jelentik a szerzetesi élet modelljét: azok a közösségek, amelyek hitükkel és közösségi életmódjukkal hatnak a világra. „Isten államától a kovász modellje felé tart a fejlődés”, állítja. A rendeknek nem kell többé tömegmozgalmaknak lenniük: „Az igazán elhivatottak mindig kevesen voltak. De ha valóban nyitottan és hitelesen éljük meg az elhivatottságot, akkor a rendek ismét virágozni kezhetnek.” Doktori dolgozatának címe: Az utolsó kapcsolja föl a villanyt.

Jézus Kis Nővérei már régóta élnek ezt a modellt. A francia misztikus, *Charles de Foucauld* példáját követve – ő 1900 körül élt a Szaharában a tuaregek között – kis csoportokban élnek, nyomormentesekben, bádóvárosokban és szociális gettóknak, és közraktárakban, futószalag mellett vagy takarítóbrigádokban dolgoznak. „Megosztjuk az emberek életét kínos helyzetekben, barátságban, azonos síkon élünk velük”, mondja *Maria Walburg* nővér, akihez

Frankfurtban a németül beszélő Kis Nővérek minden gondjukkal-bajjukkal segítségért fordulhatnak. A szomszédságukban szűkös lakásokban, kínosan nehéz helyzetben élőkhez hasonlóan ezeknek a nőnek sincs saját szobájuk, közös termekben alszanak; lakásukban az egyik szobát ikonokkal, gyertyákkal és imaszámolyokkal látják el, ez szolgál kápolnául.

„Szeretjük a kétkezi munkát, és tudatosan nem fogadunk el vezetői szerepeket”, mondja Mária nővér, „mert csak az egyszerű munka mellett tudunk megmaradni a kontemplációban”. A 77 éves törékeny apáca egyszerű kék polót, farmert és szandált visel. Noha ötven munkás év van mögötte – forrasztómunkásként, csomagolóként és takarítónőként dolgozott –, lényegesen fiatalabbnak tűnik. A „rendi utánpótlás” témáját hallva a fejét rázza: „Már ezt a szót sem szenvedhetem”, mondja szinte barátságtalanul, „mert aggodalmaskodó, önközpontú magatartásra utal, ahogyan az sajnos eléggé elterjedt az egyházban”. Sokkal inkább aggasztja „a társadalmi szolidaritás lebomlása”, amit a nővérek is a saját bőrükön tapasztalnak. „Mindennél növelik a feladatok mennyiségét, annyira sűrűsödik a munka, hogy az emberek összeomlanak a súlya alatt.” Szerinte ilyen feltételek mellett a Kis Nővérek kontemplatív életmódját is alig-alig lehet fönntartani. Mégis abból indul ki, hogy mindig lesznek olyanok, akik erre éreznek majd hivatást.

A családostól vagy a világi papoktól eltérően a szerzetesek bizonyos fokig élvezik az udvari bolondok szabadságát. „Mi kísérletezhetünk”, mondja Katharina Kluitmann. „És ha balul üt ki a dolog, a közösség megtart minket.” Az apácák és a szerzetesek „kinyithatják a szájukat, politikai vonalon és az egyházon belül is”. A ferences Leonardo Boffot és a domonkos Gustavo Gutiérrezt nevezi meg: ők lettek a felszabadítási teológia megalapítói. A jezsuita Karl Rahner és a domonkos Edward Schillebeeckx a teológia úttörőjévé vált kritikus kezdeményezéseivel. Hugo Enomiya-Lasalle szintén jezsuitaként ment